

75 YILDA NELER YAPILDI, NELER YAPILMALI?

S. Sedat KAVLAK*

GİRİŞ

21. yüzyılın uygar dünyasında ve tarihin tanıklığı önünde hak ettiği yerini almaya çalışan Türkiye'nin durumunu; kısaca; doğuşunu, katedilen mesafeleri, bugünkü durumunu ve nasıl bir yarına gittiğini daha doğrusu gitmek istediğini tespit etmeye çalışacağız.

Dünya siyasi tarihinin een hareketli bu yüzylında, aynı ölçüde hareket kazanan model-sistem arayışları, bunların felsefi ve düşünsel arka planlarının kıyasıya rekabet ettiği bir dönemde bulunmaktayız. Bu yüzyılda yıkılan monarşiler, mutlakiyetçi rejimler, imparatorluklar, hanedanlar; önceki yüzyıllardan intikal eden kolonizasyon –sömürgeleştirme hareketleri, milletlerin varolma mücadeleleri, devletler arası denge arayışları, insanların hürriyet, milletlerin istiklâl arayışlarının neredeyse insanlık tarihinin bugüne kadar katetmiş olduğu yol ve yaşadığı tarihsel birikimin özeti durumunda yüzlerce yeni devlet ve devletçik, onlarca aday devletler...

Mevcudiyetini ve istiklâlini, bu yüzyılın başında kazanılan Türkiye Cumhuriyeti'nin hüviyeti, hayaatıyeti bu açıdan ayrı bir önem ve değer kazanmaktadır. Kendi iç dinamizmimiz ve orjinal yapımız çerçevesinde bu süreç ortaya koyulup, durumların tespitini yapmaya özen göstereceğiz.

Bütün yönleriyle incelenmesi ciltleri alabilecek bir konunun mahdut sınırlar içinde ele alınmasının zorunluluğu ve zorluğu ile karşı karşıya kaldığımızdan dolayı; biz daha çok Türk İnkılâbının felsefesi konusunu iş-

* Gazi Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü 1. Sınıf Öğrencisi.

lemeye çalışacağız. Akademik formasyon ve nosyondan uzak olan bu yazı tamamen subjektif olup, yaklaşımlarımız; içinde yaşadığımız toplumu değerlendirme, eleştirme ve takdir hakkının bizlere - Üniversite gençliğine - verilmiş anlamlı bir katılımcılığının aşkın olmayan ürünüdür.

I. BÖLÜM

75 YILIN ÖNCESİ

Osmanlı Devleti 21. yy'a girerken 600 yıllık ömrünün son günlerini yaşıyordu. Arka arkaya Avusturya-Macaristan (1828, 1878), Rusya (1828, 1856, 1878), Yunanistan (1896), Balkan Devletleri (1911-1912), İtalya (1912) ile savaşlar; sayısız etnik ayaklanmalar (Yunan, Sırp, Bosna, Arnavut, Karadağ), akabinde I. Dünya Savaşı devletin bütün gücünü tüketmiş, topraklarının büyük bölümünün elden çıkmasına sebep olmuş, genç nüfusunu azaltmış. Eyaletlerin merkezi yönetime olan bağlarını zayıflatmış, savaş ekonomisi ve müsrif harcamalar çığ gibi büyüyen borç yükü altında devletin iktisadi hayatını bitirmiştir.

1880'e kadar yürütülen denge politikası Almanya ve İtalya'nın siyasi birliklerini tamamlamaları neticesinde iflas etmiştir. Tamamıyla siyasi yalnızlığa mahkûm olan devlet, Almanya'nın yanında (denize düşenin yılanı sarılması gibi) savaşa girecek ölüm fermamını imzalamış, Mondros ise bu fermanın son noktasını koymuştur.

Batılılaşma hareketleri 18. yy'ın sonlarında Askeri ıslahatlarla başlamış, alınacaak askeri tedbirlerle kötü gidişe "dur" denilebileceği düşünölmüştür. Sırasıyla III. Mustafa'dan başlayıp Vahidettin'e kadar bütün padişahlar bu yenileşme hareketlerini devam ettirmiş, palyatif ve şekli çözümler yetersiz kaldığı için yıkılış önlenememiş sadece biraz geciktirilebilmiştir.

Rönesans ve reform hareketleri ile aydınlanma çağını yakalayan Avrupa karşısında Osmanlı Devleti'nin durumunu anlamak için şu örnek çok çarpıcı olsa gerek:

Reformist Sultan Mustafa, Askeri Islahat işlerinde görevli olan meşhur Baron De Tott'dan bir mühendilik okulu açmasını istemiştir. Osmanlı bilginleri, kendilerinin yetersiz görülüp bir Baron'un görevlendirilmesinden rencide olmuşlar, itiraz etmişlerdir.

"Padişah, büyük memurlarından seçilen iki nümayyizin huzurunda bu itiraz edenleri imtihan etmemi bana emretti. Aralarından altı kişi imtihana girip, eski eğitim kurumunun şeref ve haysiyetini savunmak için ayrıldılar. Bu imtihanda kısaca, bir üçgenin üç açısının toplamının ne olduğunu sordum; içlerinde en cesuru bana "üçgenine göre" cevabını verince, imtihanı daha fazla uzatmaya hacet kalmadığı anlaşıldı..." Baron De TOTT'un bu hatırasının çok manidar olduğunu; bu konuda fazladan ve başkaca bir şey söylemenin gereksiz bulunduğunu...

Toplumun eğitim durumu özetle böyle iken sosyolojik yapısının da; açık sistemlerin -sosyal- geri beslemeli ilişkilerdeki etkileşimlerinin "bütünden almış olduğu paydanın eşdeğeri olduğunu rahatlıkla söyleyip ayrıca örneklendirmeden kısaca geçmek istiyoruz.

Osmanlı'da sivil toplumun yokluğu veya cılızlığı Türk toplumunu otoriter yönetim türlerine sahne olan, ancak siyasal merkezin orkestraladığı parçaların seslendirilmesine izin verilen bir toplum kılacaktı. Bunun uzantısında da teba kimliğinden sıyrılamamış olan yurttaşlar üzerilerindeki velayeti içlerine sindirmiş olup, her şeyi devletten isteyecek, onun yol göstermesini bekleyecek, bireysel başarısızlıkları karşısında O'nu sorumlu tutacak, pre-kapitalist davranışlar sergileyecekti. Türkiye, bireysel inisiyatifte bulunmanın küstahça bir cüret, farklılık göstermenin sivrilik, bireyci olmanın merhametsiz bir bencillik olarak algılandığı, kısacası, birey olarak varolmanın ayıplandığı bir toplum olacaktı. Devlet sözcüğünün Türk-Osmanlı semantiğine göre, en büyük saadet anlamına geldiği bir top-

lumda, tabii ki, bireysellik kınanacak ve bunun tabii uzantısında da tekdüzelik revaçta olacaktı¹.

II. BÖLÜM

75 YIL ÖNCE

..... "1919 Mayıs'ında Samsun'a çıktığım gün, elimde maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk Milleti'nin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek bir manevi kuvvet vardı. İşte ben bu millî kuvvete, bu Türk Milleti'ne güvenerek işe başladım. Ben Türk ufuklarından bir gün behemahal bir güneş doğacağına bunun hareket ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağına o kadar emindim ki, bunu adeta gözlerimle görüyordum"². Türk İnkılâbının dayandığı en büyük dinamik Mustafa Kemal Atatürk'ün lisanında ifadesini bu sözlerle buluyordu.

Tarih; bu derin inancın; sonucu uzun, bedeli ağır olan bir mücadeleyi, önderine inanmış topyekün bir milletin varlık-yokluk anlayışıyla- "Ya İstiklâl, Ya Ölüm" –nasıl yaptığına; daha düne kadar herşeyinin çiğnenmiş, yıkılmış, umudunun dahi elinden alınmış olduğu zannedilen bir milletin dirilişine hayretle tanıklık edecekti.

Bu öyle bir mücadele olacaktı ki; aynı kaderi paylaşan bütün diğer ulusların kurtuluş ve özgürlük mücadelelerinin hem provasını hem de ilhamı olacaktı.

19 Mayıs 1919'da Samsun'da başlayıp, Amasya, Erzurum, Sivas'tan sonra Ankara'da 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla farklı bir boyut kazanan Millî Mücadele; Türk Milleti'nin gerçek bağımsızlık ruhunu "Ege-

1 N. VERGİN, "Demokrasi ve Sivil Toplum" Yeni Türkiye Dergisi, S. 1, s. 11, 1994, Ankara.
2 Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK; Söylev ve Demeçler, C. II, s. 284

menlik Kayıtsız, Şartsız Ulusundur" şiarıyla, Doğu Cephesi, arkasından Güney Cephede ve Yunanlılar'a karşı sürdürülen başarılı savaşlarla ispat edilecekti. 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet'in ilanı bu şanlı mücadelenin tabii ve eksik bir formalitesiydi.

Lozan'da atılan imzalar; Türk Milleti'nin özgürlük ve bağımsızlık ateşinin söndürülemeyeceğinin tarihe atılan imzalarıydı.

Buraya kadar verilen mücadeleler yeni bir başlangıcın temellerini oluşturuyordu. Asıl yapılması gerekenlerin izlerini aşağıdaki cümlelerde açık bir şekilde görmekteyiz.

"... Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer, ancak kendisinden daha büyük bir gayeyi elde etmek için belli başlı vasıtaadır. Gaye fikirdir. Zafer bir fikrin istihsal ve hizmet nispetinde kıymet ifade eder. Bir fikrin istihsaline dayanamayan zafer payidar olamaz. O boş bir gayrettir"³.

Aslında herbiri ayrı bir başlık altında ele alınması gereken bütün bu merhaleler özetle geçilerek bütün bunların background'unu oluşturan İnkılâbın felsefesi ve ana fikri mercek altına alınmaya çalışılacak.

1919-1938 yılları arasında Mustafa Kemal Atatürk'ün vermiş olduğu bütün mücadele basit ve formasyonel reformlar olmaktan ziyade birbirlerini besleyen, birbirlerine derin ilişkiler zinciriyle bağlı ve yüksek bir amacın tahakkukundan başka bir şey olmayacaktı.

A- EĞİTİM

Türk İnkılâbını tek kelimeyle tarif etmek istersek; bunun Atatürk'ün lisanında çağdaş kelimesiyle ifadesini bulmuş olduğunu görürüz. Mensubu olduğu milletin hak ettiği yerde olmayışının ızdırabını derinden hisseden Mustafa Kemal Atatürk bütün ömrü mesaisini ve hayatını bu ideale har-

3 Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s. 292.

camış, en küçük bir yılgınlık ve bıkkınlık göstermeden azimle zaman zaman bebek adımlarıyla, zaman zaman koşarcasına ama hep bu ideale bağlı kalarak yaşamıştır.

Ordularımızın kazandığı zafer, sizin eğitim ordularınızın zaferi için yer açtı, yol hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanacak, siz koruyup sürdüreceksiniz. Bunu başaracağımızdan kuşku yok..."⁴.

Gözlerimizi kapayıp herkesten ayrı ve dünyadan uzak yaşadığımızı düşünemeyiz. Ülkemizi bir sınır içine alıp, dünya ile ilgisiz yaşayamayız. İleri ve uygar bir ulus olarak çağdaş uygarlık alanı ortasında yaşayacağız. Bu yaşama da ancak bilgiyle, teknikle olur. Bilgi ve teknik nerede ise oradan alacağız ve ulusun herbir insanının kafasına koyacağız. Bilgi ve teknik için başka bağ, başka bir koşul yoktur⁵.

Evet, Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş ve lâik bir devlet olabilmesi için gerekenlerin biri ulusal bütünleşmenin temel unsuru olan eğitimin lâikleşmesiydi. İşte bu amaç doğrultusunda 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla öğretim birliği esas alınarak Türkiye dahilindeki tüm öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Medreseler kapatılarak bunun yerini çağdaş ve lâik eğitim veren cumhuriyet okulları almıştır. Bu sayede eğitim, kültür bütünlüğü sağlanmıştır. Bununla birlikte Arap harflerinin yerine Türk harflerinin kabulü, alfabe değişikliği ve dilde sadeleşme ile ulusal kültürün tabana yayılarak burada zenginleşmesi düşünülmüştür. Öte yandan halkla yönetim arasında kopukluğun olmaması ve Atatürk ilkelerini halka mal etmek için halk evleri ve halk odaları açılmıştır. Ayrıca ulusal kültürün çağdaş yöntemlerle işlenmesi amacıyla Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu ile Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi kurulmuş, İstanbul Üniversitesi çağdaş standartlara kavuşturulmuştur. Bu sayede ulusal kimliği belirgin çağdaş değerlerle bezenmiş yeni bir toplum yaratılması için çeşitli ön hazırlıklar yapılmıştır. Ulu önder Atatürk'ün 1 Mart 1992'de TBMM'de yaptığı

4 A.g.e.s. 106.

5 A.g.e. s. 70

konuşmada "Hazırlanacak eğitimin programı milletimizin sosyal ve hayati ihtiyaçları ile çağın icaplarına uygun olmalıdır" demiştir:

Halkevi sayısı ilk yılda 55'i, iki yılda 80'i, üç yılda 103'ü dört yılda 136'yı ve 15 yıla varmadan 478'i bulmuş. Köylerde de 4332 halk odası açılmış. Halkevleri ilk yılda 500 bin kişiye seslenmiş, 8 yıl sonra 1940'da 11 milyona yaklaşmış, 9 yıl içinde halk evlerinden yararlananların sayısı 38 milyon 500 bini bulmuştur⁶. Okyanusların sayısı (1932'de) 149.949 (1940'da) 2.557.853 artış yüzdesi % 81⁷.

ATATÜRK devrimi açısından yeni bir aşama oldu ve ülke çapında yeni bir dönemi başlattı. Halkçılıkla desteklenen ulusalcılığın bir ideolojisi olarak kitlelere yayılması halk evlerinin kuruluşu ve gerçekleşmiş halk kültürünün aydınlar tarafından araştırılıp öğrenilmesi işlevini görmekle beraber ATATÜRK'çü kadronun halkçı ve uluscu ideolojisinin Anadolu'da yayılmasının kitle örgütü olmuştur⁸.

... Ulusumuzu yetiştirmek için asıl olan okullarımızın, üniversitemizin kurulmasında, siyasal, sosyal yaşamında da, ulusumuzun düşünce eğitiminde de yol göstericimiz teknik olacaktır. Okulla, okulun verdiği bilgiyle Türk Ulusu, Türk sanatı, Türk ekonomisi, Türk şiir ve edebiyatı, bütün ince güzellikleriyle belirip gelişecektir. Görülüyor ki en önemli ve verimli ödevlerimiz öğretim ve eğitim işleridir. Bu işlerde ne yapıp yapıp başarıya ulaşmamız gerekir. Bir ulusun gerçek kurtuluşu ancak bu yoldadır. Bu zaferin sağlanması için hepimizin tek can, tek düşünce olarak belirli bir program üzerinde çalışmamız gerektir. Bence bu programdan istenen ve beklenen iki şey vardır:

1. Toplum yaşayışımızın ihtiyaçlarına uygun düşmesi,
2. Çağımızın getirdiği ve gerektirdiği gerçeklere uygun düşmesi⁹.

6 Dr. Hüseyin YILDIRIM, "Atatürkçülüğün Toplumsal Kaleleri" Atatürk Haftası Armağanı Sayfa: 17.

7 A.g.e.s. 17.

8 A.g.e.s. 18.

9 Adil GÜNEY *Çağdaş Olma *Atatürk Haftası Armağanı Sayfa 63.

... hedeflerinden biri de bilim, teknoloji ve aklın rehberliği altında sürekli çağdaşlaşmaktır. ATATÜRK'ün dediği gibi: "İlim ve fen ihtisas nerede varsa gidip öğrenmeye mecburuz. Zamanın gereklerine göre bilim ve teknik ve her türlü medeni buluşlardan azami derecede yararlanmak zorundayız"¹⁰.

... Toplum yaşayışında herkese örnek olacak, verimli ve etkili olacak kimseler yetiştirmek gerekir. Bu da ilk ve orta öğretimin günlük yaşama uygun olmasıyla gerçekleşebilir. Toplumlar ancak bu yoldan iş adamlarına, sanat adamlarına kavuşabilirler. Ulusal yeteneklerimizi geliştirecek, duygularımızı yükseltecek üstün insanları yetiştirmeyi de unutmayacağız. Çocuklarımızı bu öğretim aşamalarından geçirerek yetiştireceğiz¹¹.

... Erkeklerin % 10'unun, kadınların % 1'inin okuma-yazma bildiği bir toplumda yazı inkılabı nesiller hesabına bir fedakarlıktır¹².

Tarihin gördüğü en büyük devlet adamı M. Kemal ATATÜRK medeniyeti yakalamayı hedef olarak görmektedir. Batı hakim medeniyettir, ikamesi yoktur, rakipsizdir, çağın en güçlüsüdür¹³.

Bilimsel olmayan bir takım gelenek ve kuralların korunmasında ısrar eden milletlerin ilerlemesi çok güç olur, belki de hiç olmaz. Böyle bir duruma düşmemek ve ilerlemek için çağdaş dünyanın benimsediği yolu örnek almak gerekir. Çağdaş dünyada yaşamın ve ileriye gitmenin tek yolu maddi güce, servete sahip olmak değildir. Eğer böyle olsaydı Ortadoğu'nun petrol zengini devletleri ve Krallıkları dünyanın en medeni uygarlıkları olarak görülürlerdi. Bu ülkeler, gerekli olan maddi güce sahip olmakla birlikte, teknoloji, bilim gibi alanlarda söz sahibi olamamışlardır.

10 Prof. Dr. Süleyman BOZDEMİR, "Atatürkçü Açından Bilimsel Düzeyimize Bir Bakış" Atatürk Haftası Armağanı Sayfa 7.

11 Adil GÜNEY *Çağdaş Olma *Atatürk Haftası Armağanı Sayfa 63.

12 Doç. Dr. Mustafa KESKİN, TÜRK İNKILABININ KÜLTÜREL YANLARI Atatürk Haftası Armağanı Dergisi, s. 45.

13 Kr. Plt. Tğm. Gürsel KANCA, "Atatürk ve Çağdaşlaşma" Atatürk Haftası Armağanı Dergisi Sayfa 20.

Devlet güçlü, ülke huzur içinde olmazsa kalkınmak ve gelişmek mümkün değildir. Kavga ve çatışma yerine çağın gerekleri ve gerçeklerini kabul etmek, halkın ilgi ve çabasını bu yöne çekmek gerekir. Dünyanın küçük bir köye döndüğü, uzayda yaşama imkanının araştırıldığı, mesafe engelinin aşıldığı bir dönemde medeniyetin gerekleri karşısında tereddüt etmek, çağın gerisinde kalmış teknolojiden bahsetmek, topluma bunları kabul ettirmeye çalışmak en pahalı şey olan zamanın boşa harcanmasıdır.

Birçok ülke ve millet, kalkınma şekli ve çağdaşlaşma gibi konularda tereddütler yaşamış, buradan kaynaklanan tartışma ve çatışmalar sonucu birlik ve beraberliklerini tehlikeye sokarak uygar dünyanın ölçü ve standartlarından daha fazla uzaklaşma noktasına gelmişlerdir. Bu ülkelerdeki çağdaşlaşma faaliyetlerinden dikkati çeken en önemli nokta, sürekliliğin ve devamlılığın olmamasıdır¹⁴.

B- HUKUK

TBMM'nin 1921 tarihli ilk anayasası sadece 3 yıl yürürlükte kalabilirdi. Gelişmelerin gerisinde kalmış ve önemli eksiklikleri vardı, yetersizdi. Bütünüyle bir yeni Anayasa hazırlıklarına girildi. Cumhuriyet döneminin Anayasası, 20 Nisan 1924'de TBMM'de büyük bir çoğunlukla kabul edildi. Yeni Anayasa, cumhuriyet rejimi içinde güçler birliği esasına dayandırıldı. 105 maddeden oluşmuştu.

1924 Anayasası, Türk siyasî yaşamının gelişmesinde önemli rol oynadı. Siyasî partilerin kurulmasına ve dolayısıyla demokrasiye açtı. Klasik hak ve özgürlüklere yer veriyordu. Ancak, bunların korunmasına ilişkin düzenlemeler yine yoktu. Ayrıca, ekonomik ve sosyal haklar da Anayasada bulunmuyordu. Bu konuda tek güvence, egemenliğin sadece TBMM tarafından kullanılmasıydı. TBMM'nin üstünlüğü, tıpkı 1921 Anayasası'nda olduğu gibi sarsılmaz bir durumdaydı. Yasaların, Anayasaya aykırılığını önleyecek, denetleyecek mekanizmalar bulunmuyordu.

14 Kr. Plt. Tğm. Gürsel KANCA, "Atatürk ve Çağdaşlaşma" Atatürk Haftası Armağanı Dergisi Sayfa 19.

1928, 1934 ve 1937 yıllarında yapılan değişikliklerle 1924 Anayasası'na başka bazı temel ilkeler getirildi. 10 Nisan 1928 değişikliği, Devlete lâik bir karakter verdi. 5 Aralık 1934 tarihli değişiklikle, kadınlara seçme ve seçilme hakkı tam olarak tanındı. 5 Şubat 1937 değişikliği ise, Devletin "cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçı" niteliklerini belirliyordu.

1924 Anayasası eksiklik ve değişiklikleri ile, Türk Anayasa tarihinin en uzun ömürlü metni oldu. Tam ve kesintisiz olarak, 36 yıl yürürlükte kaldı.

Anayasanın Genel Esasları

1. Değiştirilemez Temel Hükümler

Anayasa'nın 4 üncü maddesine göre: Devletin şekli, Cumhuriyetin nitelikleri, Devletin bütünlüğü, resmi dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti ile ilgili 1, 2 ve 3 üncü maddelerindeki hükümler değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

Anayasa ile kesin güvence altına alınan bu temel hükümler şöyle sıralanıyor:

Madde 1 - Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.

Madde 2 - Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Madde 3 - Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Millî marşı "İstiklâl Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır.

2. Devletin Görevleri

Anayasaya göre Devlet, "Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak"la görevlidir.

3. Egemenliğin Kullanılması

Egemenlik kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz. (Md. 6)

• Yasama yetkisi, Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir. Bu yetki devredilemez. (Md. 7)

• Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir. (Md. 8)

• Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. (Md. 9)

4. Kanun Önünde Eşitlik

• Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

• Hiçbir kişiye, aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır

C- EKONOMİ

Ulu Önder Atatürk cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra başlattığı iktisadî, siyasî ve sosyal reformları bir bütünsel mantık içerisinde ilkeleştirerek önce C.H.P'nin programına daha sonra da Anayasaya, temel kaide olacak Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Lâiklik, Devletçilik, İnkılâpçılık ilkelerini yerleştirdi. Öte yandan Kurtuluş Savaşı'ndan sonra hızla kabuk değiştiren genç cumhuriyet Osmanlı Devleti'nden, geri kalmış kötü bir ekonomi devralmıştı. Mustafa Kemal önderliğindeki Türk Halkı'nın Millî Mücadelesi maddî imkansızlıklar içerisinde büyük zafer elde etmişti. Fakat yeni kurulan bu genç cumhuriyeti bir büyük mücadele daha bekliyordu. Mustafa Kemal, İzmir İktisat Kongresinde yaptığı konuşmada bu mücadeleyi şöyle izah ediyordu: "... Siyasî, askerî zaferler ne kadar büyük olursa olsun, ekonomik zaferle taçlandırılmazlarsa, kazanılacak başarılar yaşayamaz ve sürekli olmaz. Yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları bütün programları ekonomi programından çıkmalıdır"¹⁵.

Atatürk bu ifadesinde belirttiği gibi ekonomik kalkınmanın önemini vurgulayarak, İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararların ve ekonomik tedbirlerin bir yerde yeni kurulan cumhuriyetin geleceğine ışık tutacak ve kaderini çizecektir.

Alınan kararları özetle belirtecek olursak:

- Özel teşebbüsü kredilendirecek bir devlet bankası kurulmalıdır.
- Küçük imalattan büyük işletmeye bir an evvel geçilmelidir.

¹⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C, II, s. 147-153.

- Yabancıların kurdukları tekellerden kaçınılmalıdır.
- Sanayi desteklenmeli ve millî bankalar kurulmalıdır.

Bu kararlar, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni cumhuriyet hükümetlerine ışık tutacak, ekonomik alanda önemli mesafeler kaydedilecektir. Cumhuriyetin ilanından sonraki ilk on yıl, Türk Devleti'nin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı sağlaması bakımından hazırlık yılları olmuştur. Bu yıllarda yeni devlet derlenme-toparlanma, altyapıyı düzenleme, ekonomiyi yeniden düzenleme çabasında bulunmuştur.

Görülüyor ki Mustafa Kemal bir bağımsızlık eyleminin, çağdaşlaşmanın gerçek anlamıyla başarılı olabilmesini ekonomik kalkınmaya, ekonomik gelişmeye ve büyümeye bağlamaktadır.

Tarihsel ve toplumsal olayları ekonomik konulara ağırlık veren bir yaklaşımla ele almakta yorumlamakta devrimin köklü ekonomik atılımlara, girişimlere dayatmak istemekte, böylece siyasal sisteme süreklilik, işlerlik kazandırmayı, onu sağlamlaştırılmayı hedeflemektedir.

Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde olanak ölçüsünde meclislerin, hükümetlerin bu görüşleri benimsemeleri oranında çeşitli uygulamalarla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır, fakat cumhuriyet devrimi de eşitlik sorunu büyük atılımlar yapılmış olmasına karşın henüz bütünüyle çözülmüş ve aşılmış değildir. Aslında toplumların özlemleri beklentileri evrendeki yeni gelişme ve değişmelerle sürekli çoğalmaktadır. Çağdaş olmanın gereği de bu beklentilerin, özlemlerin yeni gereksinimlerin gerisinde kalmamak bu sürekliliğin akışına ayak uydurabilmektir.

İç dinamiklerini ispat edercesine ortaya koydukları kalkınmalarıyla insanların daha iyi yaşama standardına ulaştırma çabalarını sürdürürlerken ekonomilerini de çok süratle geliştirmişlerdir¹⁶.

16 M. ERİŞ, "Yeni Dünya Düzeni" Yeni Türkiye Dergisi, S. 1, s. 26, Ankara, 1994.

D- DIŞ POLİTİKA

"Yurtta Sulh Cihanda Sulh"

ATATÜRK dönemi dış politikasının temellerinden birini oluşturan ve Türk dış politikasına mal olmuş olan yurtta sulh cihanda sulh ilkesi, dış politikada maceraya ve saldırganlığa yer olmadığı, fakat barış, istikrar ve huzurun birinci hedef seçilmesi gerektiğini belirtir¹⁷.

Yurtta sulh cihanda sulh ilkesi dış politikada amaçlarına ulaşmak için uygulanan araçların barışçı olmasını ve sonunda barış içinde bir düzenin kurulmasını hedefler. Hukuk, diplomasi ve görüşmeler yolu ile çözümlenmesini ve sonuçta tarafların haklarına riayet eden adaletli bir barışın tesis edilmesi gerektiğini ortaya koyar¹⁸.

ATATÜRK "Mutlaka şu ve bu sebepler için milleti savaşa sürüklemek taraftarı değilim. Savaş zorunlu ve hayati olmalıdır. Gerçek kanaatim şudur: Milleti savaşa götürünce vicdanımda azap duymamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı, ölmeyeceğiz diye savaşa girebiliriz. Lakin millet hayati tehlikeye maruz kalmıyorsa savaş cinayettir¹⁹."

Bu arada cumhuriyetin kuruluşuyla dış politikadaki gelişmelere değinecek olursak yeni Türk Devleti milletlerarası hayatta yerini Lozan Antlaşması'yla almış, aynı zamanda bu antlaşma Türkiye'nin milletler arası münasebetlerinin de temelini teşkil etmiştir. Lozan Antlaşmasından sonra 1923 ile 1930 arasında Türkiye'nin dış politikası, devrimin temel prensiplerine de uygun olarak Lozan'dan kalan meselelerin durumu Lozan'da kararlaştırılan esasların uygulanması olmuştur. Büyük devletlerle olan münasebetleri normal düzene sokmak barışçı yollarla geçmiş tasfiye etmek, komşu devletlerle iyi münasebetler kurulmasına çalışmak bu devrenin be-

17 Yrd. Doç. Dr. Ramazan GÖZEN, "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası" Atatürk Haftası Armağamı Dergisi, Sayfa 28.

18 A.g.e.s. 28.

19 A.g.e.s. 30-31.

lirleyici bir niteliği olmuştur. Batılı devletle özellikle İngiltere ve Fransa ile Lozan'da bir çözüm tarzına bağlanamamış olan Musul meselesi Lozan'dan intikal eden ve uygulanma sonucu ortaya çıkan borçlar, sınır ve okullar meselesi ve Yunanistan ile aramızdaki "etabli" anlaşmazlığı önem kazanmaktadır.

1. İngiltere ile İlgili Musul Meselesi

Lozan'dan sonra Türkiye'yi en çok meşgul eden ve bir ara barış içinde tehlikeli olan mesele İngiltere'nin Musul anlaşmazlığı olmuştur.

Lozan'daki konferansda Türkiye halen Irak sınırları içerisinde fiilen kalan Musul ve Süleymaniye halkının büyük çoğunluğunun Türk olması dolayısıyla, bu bölgelerin Türkiye'nin sınırları içinde bulunması gerektiğini savunmuştur. Irak adına manda bir devlet kurmayı isteyen İngiltere ise buna itiraz etmiştir ve bu bölgelerin Irak sınırları içerisinde olduğunu iddia etmiştir. Uyuşmazlığı gidermek için 1924'te İstanbul'da toplanan konferansda İngilizler Musul'dan başka Hakkari'nin de Irak sınırları içerisinde bulunması talebini öne sürmüştür ve taraflar görüşlerinde ısrar etmişlerdir. İstanbul Konferansı'ndan bir sonuç alamayan İngiltere bu defa siyasi baskı ile birlikte Türk-İrak sınır bölgesinde kışkırtmalar ve karışıklıklar çıkartmıştır. Savaş tehlikesi geçiren bu anlaşmazlıkla Fransa İngiltere'yi desteklemiştir. Başarılı olamayan ikili görüşmeler sonunda, Lozan Antlaşması uyarınca mesele Milletler Cemiyeti Konseyi'ne getirilmiş ve MCK verdiği raporda Milletler Cemiyeti Musul'u Irak'a bırakma kararı vermiştir. Türkiye'de MCK'nin kararına uyarak 5 Haziran 1926 tarihinde bir antlaşmayla Türk - İngiliz siyasi uyuşmazlığı bir çözüme bağlanmıştır.

2. Fransa ile İlgili Meseleler

Lozan'dan intikal eden Osmanlı borçları, Türkiye - Suriye sınırının tespiti, misyoner okulları ve Adana - Mersin demiryollarının satın alınması meseleleri Türkiye ile Fransa arasındaki önemli uyuşmazlık konularıydı.

30 Ekim 1921 Ankara Antlaşması ile Türkiye - Suriye sınırı kesin olarak çizilecek komisyonların çalışmalarından sonuç alınmaması Fransa ile Türkiye arasında diplomatik temaslarla meseleyi halletme yolu uygun görüldü.

30 Mayıs 1926'da yapılan antlaşmayla sorun çözüme ulaştı. Asıl önemli mesele Osmanlı Devleti'nden genç cumhuriyete kalan borçlar meselesiydi. Osmanlı Devleti en fazla Fransa vatandaşlarına borçluydu. Bu sorun da 13 Haziran 1928 Paris'te Türk Hükümeti adına Paris Büyükelçisiyle Osmanlı Düyunu Umumiyesi adına ilgililer arasında bir antlaşmaya varılarak sorun aşılmıştı ki, 1929 yılında patlak veren dünya ekonomik buhranı bu borçların ödenmesini zorlaştırdı.

Türkiye'de Hoover maratonyumundan (borçların tecile uğraması) faydalanmak istenmiştir. 1932'de borçlar meselesi çözüme kavuşmuştur. Yabancı okullar meselesiyle Adana - Mersin demiryolunun bir kanunla (Kapütüstasyonların izlerini yoketmek için) satın alınmak istenışı yeni bir uyuşmazlık doğurdu. Fakat bu uyuşmazlık 1929 yılında yapılan bir antlaşmayla çözüme kavuşturuldu.

3. Yunan "etabli" Anlaşmazlığı

Lozan Barış Antlaşması'ndan önce 30 Ocak 1923'de imzalanan ek bir sözleşme ve protokolle Türkiye'nin Rumlarla Yunanistan'daki Müslüman Türkler'in değişmesi öngörülmüş, ancak bundan Batı Trakya Türkleri ile İstanbul'daki Rumlar (etabi) dahil edilmemişti. Yunanlılar'ın İstanbul'da daha çok Rum koymak istemesi yüzünden anlaşmada uyuşmazlığa sebebiyet vermiştir. 6-7 yıl süren gerginlikten sonra 1930 antlaşmasıyla iki taraf uzun süre devam eden uyuşmazlığı çözüme kavuşturmuş olduğu gibi ilerde Balkan Paketi'nin kurulmasına da ortam hazırlamıştır.

Atatürk'ün izlediği güç dengesi politikası sayesinde, Yunanlılar'ın arkasındaki batılı devletlerin desteği çektirilmiştir²⁰.

20 Yrd. Doç. Dr. Ramazan GÖZEN, "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası" Atatürk Haftası Armağanı Dergisi Sayfa 25.

4. Türkiye - İtalya İlişkileri

İngiltere ile Musul sorununun Yunanistan ile de "etabli" anlaşmazlığının yaşandığı dönemde, Mussolini önderliğindeki Faşist İtalya, Türkiye üzerine siyasi ve moral baskısı yaparak gayri resmi talepte bulunuyordu. Türkiye'nin Musul meselesini halletmesi, Fransa ile sınır anlaşmazlığını bir çözüm tarzına bağlaması, Türkiye'nin sınırlarını kesin bir şekilde ortaya koyması ve cumhuriyet hükümetinin Lozan'dan itibaren her geçen güç kazanması sömürgeci devletlerin Türkiye üzerindeki emellerini zorla elde edemeyecekleri düşüncesinin zihinlerine yerleştirmelerine sebep oldu. İtalya'nın Arnavutluk'u nüfuzu altına alması bunun üzerine Yugoslavya'nın da Fransa ile ittifak antlaşması yapması küçük atant üyesi olarak İtalya'nın artık Anadolu üzerinde hayale dayanan sömürgecilik politikasından vazgeçmesine neden olmuş ve Türkiye ile 30 Mayıs 1928'de tarafsızlık ve uzlaşma antlaşması imzalanmıştır.

5. Türkiye - Sovyet Rusya İlişkileri

Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye yaklaşmasına Locarna Antlaşması ile Almanya'nın batılılar safında yer almasından duyulan endişe sebep olmuştur. Bu yaklaşma Paris'te 17 Aralık 1925 tarihli Türk - Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması'nın doğmasına neden olmuştur. Üç yıl süre için imzalanan antlaşma ile taraflar birbirlerine saldırmayacaklar gibi taraflardan birine yöneltilen bir askerî hareket halinde diğer akit devlette tarafsız kalacaktı. Bu yaklaşma Sovyetler'in toplanmakta olan Silahsızlanma Konferansı'na Türkiye'nin katılmasını teklife kadar götürmüş ve böylece Türkiye Lozan'dan beri ilk defa olarak milletlerarası işbirliğine çağrılmıştır.

Bu arada yeni Cumhuriyet'in batılı devletlerle sorunlarını bir çözüme kavuşturması ve batılı devletlerle dostane ilişkiler kurulması Rusya'da iyi karşılanmamıştır. Lozan'dan sonra iç meselelerini düzenleyen Türkiye, Türkiye'deki komünist hareketine karşı daha dikkatli ve daha hassas davranmıştır. Sovyetler, Türkiye Hükümeti'nin komünizm aleyhindeki aldığı

sert tedbirleri şiddetli bir tepkiyle karşılamışlardır. Genel olarak 1923-30 yılları arasında Türk - Sovyet münasebetleri hükümetler seviyesinde dostane bir şekilde devam etmekle beraber Sovyetler Birliği Türkiye'nin dayandığı ve yukarıda belirttiğimiz nedenlerden dolayı tek bir devlet olmaktan yavaş yavaş çıkmaya başlamıştır.

6. Türkiye'nin Doğulu Devletlerle Münasebetleri

Yeni Türkiye kuruluşundan itibaaren Doğuda Afganistan ile iyi ilişkiler kurmuş, 1 Mart 1921 tarihli Moskova'da imzalanan dostluk antlaşmasıyla yalnız hükümetlerarası değil, halklar arasında dostluk ve yakınlaşma olmuştur. Afgan Kralı Amanullah'ın Türkiye'yi ziyareti 25 Mayıs 1928'de Ankara'da Türk - Afgan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın imzalanmasına sebep olmuştur.

Türkiye ile İran arasındaki sınır bölgesinde aşiretlerin yarattıkları sınır uyuşmazlıkları iki ülke arasında 22 Nisan 1926'da bir güvenlik ve dostluk antlaşmasının ve bu antlaşmayı daha etkili hale getiren ve ona ek olarak 15 Haziran 1928 tarihli protokolün imzalanmasına imkan vermiştir. 23 Nisan 1932 tarihli uzlaşma, adli tesviye ve hakem antlaşmalarının imzalanmasına sınır itilafları ile çok yakın dostluk ilişkilerinin kurulmasına neden olmuştur.

Yeni Cumhuriyet barışçı politikası ile uluslararası ilişkilerde ihmal edilmeyecek, Ortadoğu'nun Avrupa ile bağlantı kurduğu bölgede önemli bir unsur ve varlık olmuştur. Bu devrede Türkiye savaşı kanun dışı sayan bir Briland Kellog Paktı'na Litvinov Protokolüyle katılmış uluslararası alanda barış politikasının harareti savunucusu olmuştur.

Cumhuriyet'in 10'nuncu yıl dönümü merasimlerinde konu ile ilgili olarak şöyle demiştir: "Osmanlı İmparatorluğu ne oldu? Avusturya - Macaristan ne oldu? Dünyayı ürküten Almanya'dan bugün ne kaldı? Demek hiç bir şey sürgit değildir. Bu gün o ölümsüz gibi görünen nice güçlerden ileride belki pek az şey kalacaktır. Devletler ve milletler bu idrakin içinde

olmalıdırlar. Bu gün Sovyet Rusya dostumuzdur, komşumuzdur, müt-tefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse kestiremez. Tıpkı Osmanlı İmparatorluğu gibi parçalanabilir. Bu gün elinde sımsıkı tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşır. O zaman Türkiye, ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostluğumuzun yönetiminde dil bir, inanç bir, öz bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak²¹.

7. 1930-38 Arası Dış Politika

Türkiye'nin batılı devletlerle ve doğulu devletlerle iyi ilişkiler içinde bulunması hemen hemen çok devletle de dostluk anlaşmaları imzalaması, Türkiye'nin 1930'lu yıllara girerken, tek devlet olan Rusya sendromundan da kurtulmasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemde Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne girişi, Balkanlarda işbirliği sonucu doğan Balkan Antantı, Türk İngiliz yakınlaşması Möntroux Boğazlar Sözleşmesi Saadabad Paktı gibi devrin olumlu gelişmeleri olurken, bunun yanında emperyalist İtalya'nın hareketleri Türk - Sovyet münasebetlerinin gerilemesi ve Fransa ile olan sancak anlaşmazlığı gibi sorunlarda aşılmıştır.

E- Türk İnkılâbının Kültürel Yanları

"Millî Mücadele'yi yapana doğrudan doğruya milletin kendisidir. Milletin çocukları da Millî Mücadele'de şahsi hürs ile değil, Millî Mefkure, Millî İzzet-i nefis saiki ile mücadele etmiştir²².

Millî Ülkümüzü "Milletimizin yüksek karakterini, yenilmez çalışkanlığı, fitri zekasını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu devamlı olarak ve her türlü vasıta ve tedbirlerle bes-

21 İsmet BOZDAĞ; ATATÜRK'ün Evrensel Boyutları, Ankara 1988, s. 115.

22 Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK; Söylev ve Demeçler, C. II, s. 231.

leyerek inkişaf ettirmek" olarak belirleyen ATATÜRK'e göre; "Türk Milleti'ne çok yarayan bu ülkü, onu bütün insanlığa gerçek huzurun sağlanması yolunda kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta muvaffak olacaktır. Türklüğün unutulmuş büyük vasfı ve büyük medeni kabiliyeti bundan sonraki inkişafı ile âtinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır. NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE." Burada Türk İnkılabı'nın felsefesini, değerini ve amacını kolayca anlamak mümkündür²³.

Tarih boyunca, nerede bir Türk Devleti ömrünü tamamlamışsa bunun yıkıntıları üzerinde yeni yeni devletler kurulmuştur. Türk Milleti'nin yaşama hakkı hiç bir zaman kaybedilmemiştir. Şartlar ne kadar ağır olursa olsun yeni bir devlet kurma gücü Türk Milletinde her zaman mevcut olmuştur²⁴.

Türk Milleti, nereye gitmişse orada mutlaka kendi bağımsız devletini kurmakta gecikmemiştir. Fazla sayıda devlet kurma, bir zaaf alameti değil, bilakis millet olmanın verdiği bir güçtü. Çok sayıda devlet kurmuş olan Türk Milleti bu özelliği ile mahkum değil, hakim olma, idare etme, bağımsız olma ve hürriyete sahip olma arzu ve iradesini ortaya koymuştur. Devlet, Türk Milleti için çok önemlidir. Onun için devlet ölümsüzdür. "Devlet-i ebed müddettir"²⁵.

Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan, Malazgirt Meydan Savaşı öncesinde, topladığı ordusuna hitap ederken; Ya zafer kazanıp Anadolu'yu yurt edinmelerini, ya şehit olup cennete gitmelerini emretmiş, üçüncü bir ciheti, yani esareti asla tasvip etmemiştir. Aynı ruha ve karakter yapısına Çanakkale'de Mustafa Kemal ATATÜRK'te de şahit olmaktayız. Mustafa Kemal ATATÜRK burada askerlerine "Ölmenizi emrediyorum." demiştir.

23 Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK; Söylev ve Demeçler, c. II, s. 276.

24 Doç. Dr. Mustafa KESKİN, TÜRK İNKILABININ KÜLTÜREL YANLARI Atatürk Hafızası Armağanı Dergisi, s. 46.

25 A.g.e.s. 52.

Türk insanında da devlete karşı garip bir bağlılık mevcuttur ki, Türklük düşmanlarının akıl erdiremedikleri mesele de budur²⁶.

Türkiye Cumhuriyeti yüksek bir felsefenin sonucudur. ATATÜRK "Bizim Milletimizin hayat-ı esasını düşünelim. Bu düşünce bizi elbette altı yedi asırlık Osmanlı Türklüğünden çok asırlı Selçuk Türklerine ve ondan evvel bu devirlerin her birine muadil olan büyük Türk devrine kavuşturur"²⁷, demiştir.

Bizim dinimiz, milletimize değersiz, miskin ve küçük olmayı tavsiye etmez. Bilakis Allah'da, Peygamber'de, insanların ve milletlerin kuvvetle ve şereflerini korumalarını emrediyor. Onun zamanında Türkiye'de görev yapmış eski bir Amerikan elçisi ise şöyle demektedir:

Kur'an'ı Türkçeye çevirterek, Türkiye'de bir tren kondüktörünün ve onun gibi milyonlarca Türk'ün her günü yaşayışına sokmuş olan kimse, hiç kuşkusuz ulusu için büyük bir dini inkılâp başarmış sayılır²⁸.

Büyük Atatürk hümanizmi tekelinde gören batılı ülkelerin Çanakkale'de ölen askerleri için yapılan anıtta yer alan aşağıdaki sözleri ile Türk'ün benliğinde ezelden beri var olan asil duyguları dile getirerek onlara başışta da ne kadar insancıl olduğunu göstermiştir.

"Bu milletin toprakları üzerinde kanları döken kahramanlar burada bir dost vatanın topraklarındasınız. Huzur ve sukünet içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar; göz yaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır, huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim evlatlarımız olmuşlardır"²⁹.

26 A.g.e.s. 52.

27 Afet İNAN; Medeni Bilgiler, TTK Ankara 1969, s. 195.

28 Kr. Plt. Kd. Alb. Arif TURAN, *Atatürk'ün Ağzından Atatürk İlkeleri ve Askerlikle İlgili Görüşleri *Atatürk Haftası Armağanı, Sayfa 58.

29 Kr. Plt. Kd. Alb. Arif TURAN, *Atatürk'ün Ağzından Atatürk İlkeleri ve Askerlikle İlgili Görüşleri *Atatürk Haftası Armağanı, Sayfa 62.

Onuncu Yıl Nutkunda "Yurdumuzu Dünyanın en mamur ve medeni ülkeleri düzeyine çıkaracağız" demiştir³⁰.

"... Uygarlığın ilkesi, ilerlemenin temeli, aile düzenindedir. Bu yaşamda aksaklık, ulusça ekonomik ve siyasal yaşayışta da başarısızlığın nedenidir. Aileyi kuran kadınla erkeğin, bu işe yararlı hakları ve bilgileri edinmiş olmaları, bu ödeve istekli ve yetenekli olmaları gerekir. Ulusumuz, burada kazanıp kutladığımız zaferden daha önemli bir ödev peşindedir. O ödevin yerine gelmesi, o zaferin de kazanılması, ulusumuzun ekonomi alanındaki başarılarıyla sağlanmış olacaktır. Bilirsiniz ki ekonomik bakımdan çelimsiz bir varlık yoksulluktan kurtulamaz. Güçlü bir uygarlığa gerçek yeniliğe ve mutluluğa kavuşamaz. Toplumsal ve siyasal yıkımlardan yakasını kurtaramaz. Ülkenin yönetimindeki başarı da ekonomi alanındaki olanaklarla orantılı olur. Hiç bir uygar devlet yoktur ki ordusundan ve donanmasından önce ekonomisini düşünmemiş ve düzeltmemiş olmasın. Yurdun ve bağımsızlığın korunması için varlığı baş koşul olan bütün gereçler ve araçlar ekonomi alanındaki gelişmeler ve olanaklar aracılığı ile oluşur, olgunlaşır..."³¹

ATATÜRK'ÜN ÜSTÜN KİŞİLİĞİ

Atatürk, Millî Mücadele'de millî birliği temin eden eşsiz bir lider, muharebe meydanlarında efsanevî bir kumandan, devlet kuran büyük siyaset adamı, milletin çehresini değiştiren kudretli bir inkılâpçıdır. Bu vasıflarıyla, insanlık tarihinin tanıdığı en büyük adamlardan biri olduğunda şüphe yoktur. Kahramanlık ve yüksek insanlık meziyetlerini en yüksek seviyede taşıdığında dünya tarihçileri ve fikir adamları tereddütsüz birleşmektedir. Tarihin büyük tanıdığı şahsiyetlerle mukayesesi yapıldığı zaman türlü bakımlardan bariz üstünlükleri göze çarpmaktadır. Bir kere

30 Adil GÜNEY, Çağdaş Olmak, Atatürk Haftası Armağanı, Sayfa 63.
31 A.g.e.s. 63.

bütün bu dehalara üstün tarafı, hem fikir hem hareket adamı oluşudur. O, fikri ve hareketi kişiliğinde birleştirmiş bir lider idi. Fikir ve düşüncelerinin özünü oluşturan Atatürkçülük, her türlü dogmatik unsurdan sıyrılmış akılcı bir dünya görüşüdür. Memleket gerçeklerinden kaynaklanan, problemler karşısında aklın ve ilmin rehberliğini kabul eden bu gerçekçi görüş, gerek Türk Bağımsızlık Savaşı'nın gerekse onu izleyen Türk çağdaşlaşma hareketinin esasını oluşturmaktadır.

Atatürk, milletin tarihi seyrini değiştirebilecek üstün meziyetleri sayesinde, memleketi askerî ve siyasî zaferlerle uçurumun kenarından kurtarmıştır. Dünya tarihinde, her türlü imkânsızlığa rağmen inandığı fikri tatbik sahasına dökmüş, "Ya istiklâl, ya ölüm!" parolası ile bir Millî Mücadele kazanmış, arkasından yepyeni hüviyette bir çağdaş millet ve devlet yaratmış adam azdır. İçinde bulunduğu şartları değerlendirmede, engelleri ortadan kaldırmada gösterdiği büyük başarı Atatürk'ün ayrı bir özelliğini teşkil etmektedir. Diyebiliriz ki Atatürk, Türk toplumunda sadece çağdaşlaşma gereğini gördüğü için değil, bu çağdaşlaşmayı en kısa zamanda gerçekleştirecek yolu gösterdiği için ve nihayet çağdaşlaşmaya engel olan etkenleri cesaretle bertaraf ettiği için büyüktür. Esasen "Modern Türkiye'nin Kurucusu" sıfatını da işte bu büyüklüğünden almaktadır.

Büyük Nutkun sonlarında, Türk gençliğine hitaben çizdiği tablo, aslında, kendisi mücadeleye atıldığı zaman, memleketin içinde bulunduğu tablodur. Atatürk, en güç şartlar altında bile, herşeyin bitti zannedildiği bir zamanda bile, Türk Milleti'ne güven hissinin kaybolmaması gerektiği gerçeğini, eseriyle ispatlamış bir millî kahramandır; onun için sembol olmuştur, onun için bayrak olmuştur.

Atatürk gerçeğin adamıdır; sağduyunun ve ince görüşün adamıdır. Nerde ne yaptı, neye karar verdi ise daima en iyisini yapmış, en hayırlısına karar vermiştir. Halkın eğilimlerini çok iyi sezen ve ruhlara sızmasını bilen usta inkılâpılığı sayesinde ki müşterek arzu ve eğilimler kolayca millî ülkü haline gelebilmiştir. Giriştiği mücadelenin başından sonuna kadar

Türk Milleti'nin yüksek vasıflarına güvenmiş, kazanılan her türlü zaferin milletin eseri olduğunu söylemiştir. Bütün teşebbüslerinde millet sevgisine dayanmış, kudretli kişiliği ve gerçeği sezme dayanan ikna kuvvetiyle kütleleri sürükleyebilecek bir lider olduğunu göstermiştir. Millî kurtuluşa bayrak olan fikirleri, görüşleri ve ölmez eseriyle, tesirleri memleket sınırlarını aşmış, mazlum milletlerin bağımsızlık ve hürriyet mücadelesinde manevî kuvvet olmuştur.

Atatürk "Türk İnkılâbı"nı ifade ederken: "Bu inkılâp, yüksek bir insanî ülkü ile birleşmiş vatanperverlik eseridir. Çocuklarına bütün güzellikleri ve bütün büyüklükleri görmek ve aynı zamanda bütün sefaletlere acımak sanatını öğretmektedir" diyordu. Kendisi de yarattığı inkılâbın imanlı bir yapıcısı sıfatıyla bütün dünyaya açık yürekle, samimiyetle ve dostlukla bakıyordu. Gerçekten, "Ne Mutlu Türküm diyene!" vecizesiyle kalplere millî iman perçinleyen Atatürk, aynı zamanda insanlık idealinin ve insan sevgisinin de sembolü idi. Yabancıların, "Düşmanlarınız kimlerdir?" sorusuna, "Biz kimsenin düşmanı değiliz; yalnız insanlığın düşmanı olanların düşmanınız!" cevabını veriyordu. İşte bu insancıl yönü iledir ki tamamen millî nitelik taşıyan "Atatürk İnkılâbı" aynı zamanda bütün insanlığın hayranlığını da üzerine de toplamaktadır.

Atatürk'ün insanlık değerlerine içten ve büyük saygısı vardı. O, bütün insanlığın asırlar boyu övdüğü ve övündüğü meziyetleri üstün kişiliğinde toplamıştı. Hayatı boyunca gösterdiği davranışlar bu meziyetleri sergiliyordu. Şöyle ki:

– Muzaffer Başkomutan olarak İzmir'e girdiği gün, önüne serilen düşman bayrağını, "Bayrak bir milletin bağımsızlık alâmetidir; düşmanın da olsa saygı göstermek gerekir!" diyerek, onu yerden kaldırtan,

– Bir milleti hürriyet ve bağımsızlığa kavuşturan büyük eserinin haşmeti karşısında, memleketin büyük sanatkârları, şairleri, tiyatro sanatçıları elini öpmek istedikleri zaman "Sanatkâr el öpmez; sanatkârın eli öpülür!" cevabını veren,

– Çanakkale'de kendisine karşı savaşırken bir kolunu kaybeden ünlü Fransız Generali Gouraud'ya, yıllar sonra Ankara'da karşılaştıkları zaman – Generalin boş kolunu işaret ederek–: "Türk topraklarında yatan şerefli kolunuz, memleketlerimiz arasında son derece kıymetli bir bağıdır!" diyen,

– Çanakkale şehitleri törenine konuşma yapmak üzere giden bir Bakanına, harpte ölen diğer millet askerleri için de: "Bu memleketin toprakları üzerinde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur içinde uyuyunuz!" diye not yazdıran,

– Mısır elçisine, bir sabah, Çankaya sırtlarından doğmakta olan güneşi göstererek: "Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız! Şu anda günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün doğu milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve hürriyetine kavuşacak daha çok kardeş millet vardır. Bu milletler, bütün güçlülere, bütün engellere rağmen mânileri yenecekler ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır. Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerini milletler arasında hiç bir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir âhenk ve işbirliği çağı alacaktır!"

Diyen Büyük Atatürk, gerçekten insan sevgisinin ve insanlık idealinin kolay erişilemeyecek bir örneği idi. Bu davranışlar, belki de insanlık tarihinde eşi olmayan şeylerdi ve O'nun büyüklüğünü, O'nun genişliğini, O'nun engin hoşgörüsünü simgeliyordu.

"Yurtta barış, cihanda barış" için çalışmak, Atatürk için dünyamızda yaşayan bütün insanları birbirine daha çok yaklaştırmak, daha çok sevdirmek yolundaki çabaların bir parçası idi. O, "İnsan herşeyden önce mensup olduğu milletin varlığı ve mutluluğu için çalışmalı; fakat başka milletlerin de huzur ve refahını düşünmelidir" deken, işte bu çabasını dile getiriyordu. Atatürk'e göre "Dünya milletlerinin mutluluğuna çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve mutluluğunu temine çalışmak, demektir". Çünkü, "dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn ve iyi geçim olmazsa, bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın huzurdan mahrumdu". İşte

Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesinin kökleri böyle insancıl bir düşünceden, böyle insancıl bir idealden kaynaklanıyordu.

Atatürk'e göre "Milletleri idare edenlerin vazifesi, hayatı mutlu kılmak hususunda milletlerine yol göstermektir. Bütün insanlığın varlığını kendi şahıslarında gören adamlar mutsuzdu. Hayatta mutluluk, ancak gelecek nesillerin şerefi, varlığı ve huzuru için çalışmakla mümkündür. Hatta bir devlet adamı böyle hareket ederken "Benden sonra gelecekler, acaba böyle bir ruhla çalıştığımı fark edecekler mi diye bile düşünmemeliydi."

O, karşılık beklemezsiniz, insanlığın mutluluğuna hizmet edebilecek adam yetiştirmenin, en büyük zevk olduğunu söylüyor ve şöyle diyor: "Bahçesinde çiçek yetiştiren insan, bu çiçekten birşey bekler mi? Adam yetiştiren insan da, çiçek yetiştirendeki hislerle hareket etmelidir. Ancak bu tarzda düşünen ve çalışan adamlardır ki memleketlerine, milletlerine ve bunların geleceğine faydalı olabilirler".

Atatürk'e göre, milletlerarasında düşmanlıkların yerini akrabalık bilinci almalı idi. Kıt'alar ve milletlerarasında ırkçı ve şoven yaklaşımlar, yerini bütün insanlığın paylaştığı bazı ortak değerlere terk etmeli idi. "İnsanları mesut edecek yegâne vasıta, onları birbirine yaklaştırarak, onları birbirlerine sevdirecek karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerji idi. Dünya barışı içinde insanlığın gerçek mutluluğu, ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ve muvaffak olmasıyla mümkün olacaktı. Dünya vatandaşları kıskançlık, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmeli, insanlığın bütününün refahı, açlık ve baskının yerini almalıydı." Bütün milletlerin çağdaş uygarlık düzeyinde birleşmesi, bu ortak uygarlığa dahil olması Atatürk'ün en samimi arzusu idi. Çünkü O, insanlığın hepsini bir vücut ve her milleti bunun bir organı sayıyordu.

Atatürk'e göre, insanlar arasında artık hiçbir renk, din ve ırk ayrımı tanımayan bir ahenk ve işbirliği çağı açılmalı, milletler bağımsızlıklarını, millî niteliklerini, millî kültürlerini kaybetmezsiniz, her türlü emperyalist

görüŖün dıŖında, insanlığın ortak değerlerinde birleŖmeli idi. Bu ortaklaŖa değerlerin kıtaları birbirine bağlaması, insanları renk, ırk ve din farkı gözetmeksizin birbirine yaklaŖtırması lâzımdı. Çünkü insanlığın yükselmesi, insanlık idealinin gerçekleŖmesi bu Ŗuurun ayakta tutulmasına bağlı idi. İŖte Atatürk, görüŖ ve düŖünceleriyle, bu yönüyle de insanlık tarihi önünde aŖılamayacak bir büyüklüğu temsil etmektedir.

Son söz olarak diyebiliriz ki, Atatürk'ün hayatı, Ŗahsiyeti ve eseri incelendiği zaman, insanolu, hayranlığını gizleyememekte; bu millî kahramanı kutlamakta, bu kutsal mücadelenin önünde saygı ile eđilmektedir³².

III. BÖLÜM

BUGÜNLERE DOĞRU

A- 1938 - 1945 Arası DıŖ Politika

10 Kasım 1938'den sonraki dönemin ilk yedi yılı II. Dünya SavaŖı'nın çalkantılarıyla etkileriyle geçmiştir. Atatürk'ten sonra mecliste oy birliğiyle cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü'nün başarılı bir siyasetiyle Türkiye'nin II. Dünya SavaŖı'na katılması engellenmiştir. Ayrıca 50 milyona yakın insanın öldüğu ve dünya ülkelerinin ekonomik olarak çöküntüye uğradığı bu dönemde Türkiye de etkilenmiştir.

Türkiye'nin 1938-45 arası dıŖ politikası temelini teşkil eden husus II. Dünya SavaŖı'na girmemek ve bu savaŖtan olabildiğince dıŖ politikada ince mekikler dokuyarak hassas dengeyi bozmamak ve millî menfaatleri ön planda tutmaktır.

B- Çok Partili Hayata Geçiş

10 Kasım 1938'de Büyük Atatürk'ün aramızdan ayrılmasından sonra

32 Kho Web Sayfası.

da Türk devrimi gelişmesine devam etmiştir. Demokrasi yolunda gelişmeler, çok partili hayata geçiş şahsiyet ve millet hakimiyetine değer veren gelişmeler Türk Devriminin amacı olarak ortaya çıkmıştır.

Yeni Türkiye'nin kuruluşundan itibaren 1945'e kadar olan devrede, tek partinin mevcudiyetine ve hakimiyetine rağmen, demokratik temel müessesese ve unsurları gösteren, belirten özelliklerdir. Serbest Fırka tecrübesizliğinin başarısızlığa uğraması ve gerçekleşmesi zaruri inkılâp hamlelerin başarıyla yapılması zorunluluğu, tek partili siyasi hayatın 1945'e kadar devamını gerekli kılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından önce yeni Türk Devletinin ilk siyasî partisi "Halk Partisi" adı altında (daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi adını aldı) 23 Ekim 1923'de resmen kurulmuştu. Başkanlığına da Mustafa Kemal Atatürk seçilmişti. 1945 yılına kadaar siyasî parti kurma denemeleri ne yazık ki başarılı olamadı.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra çok partili yaşama geçme eğilimi güç kazandı. Bu dönemin ilk siyasî partisi 18 Temmuz 1945'de "Millî Kalkınma Partisi" oldu. Daha sonra da 7 Ocak 1946'da "Demokrat Parti" kuruldu.

1945 yılında İsmet İnönü TBMM'i açış nutkunda çok partili hayata geçişin lüzumunu belirtmiş, gelecek seçimlerin tek dereceli olacağını hürriyetleri kısıtan hükümlerin giderileceğini müjdelemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde birden fazla partinin katıldığı ilk seçim ise, 21 Temmuz 1946 tarihinde yapıldı. Bu seçimle birlikte çok partili hayat kısa sürede benimsendi. 1950 yılına kadar ülkede 25 siyasî parti daha kuruldu.

14 Mayıs 1950'de tarafsızlık, serbesti ve güven içinde gerçekleşen seçimlerle 27 yıllık CHP iktidarı yeni kurulan Demokrat Partiye devretmiştir. Serbest ve hür seçimlerle iş başına gelen yeni iktidarla yeni bir devir açılmıştır.

C- 1950 Sonrası Dış Politika

1950'den sonra Türkiye'nin dış politikasında önemli gelişmeler olmuştur. Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılması Kuzey Atlantik Paketi'ne girmesi Ortadoğu ve Balkanlar'da işbirliğini düzenleyen savunma paktlarının akdi Türkiye'nin güvenliğini temin etmesi bakımından önemli hadiselerdir. Bu arada Demokrat Parti hükümetinin Güney Kore'ye asker göndermesinin ve bilfiil savaşa katılmasını protesto eden muhalefet o dönemde 1924 Anayasası'nı gerekçe göstererek Kore kararının TBMM'den geçmesini istemiştir. DP hükümetinin bu tutumu o dönemde siyasi tartışmalara neden olmuştur.

Türk Askeri'nin Kore'deki başarısı Türk Devleti'nin uluslararası platformda milli itibarını artırmış, Türk Devleti'nin ABD ile daha yakınlaşmasına imkan vermiştir.

1950-1960 arası dış politikada muhalefet partileriyle iktidarın millî bir dış politika benimsemeleri Atatürk'ten itibaren gelen dış politika geleneğinin devam etmesi ve görüş birliğinin olması dikkat çekicidir.

Kıbrıs meselesi de dönemin önemli sorunları arasındaydı. Rumlar'ın Kıbrıs'ta silahsız Türkler'e karşı acımasızca saldırı ve şiddet eylemleri Kıbrıs'ta yaşayan Türkler'in can ve mal güvenliğinin korunması ve garanti altına alınması ihtiyacını hissettiriyordu. 1959 yılında Türk ve Yunan hükümeti temsilcileri bir anlaşmaya vardılar, bu anlaşma gereğince Kıbrıs Anayasası çalışmaları 1960'ta bir sonuca bağlandı ve Kıbrıs'ta cumhuriyet ilan edildi. 1960 yılına kadar Kıbrıs meselesi halledilmiş oldu. 1974 yılında Petrol Şoku, Kıbrıs Çıkarması Türkiye'nin ekonomik ve siyasi yaşamını etkiledi. Türk Ordusu'nun başarılı bir Kıbrıs Çıkarması ile Kıbrıs'taki Rumlar'ın Türklere yaptığı saldırı ve zulme son verdi, Türk Ordusu orada artık barış ortamının teminatıydı. 1973 yılından beri seçimlerinde tek başına iktidar olamayan partiler koalisyonlar kurmaya devam ettiler. Kıbrıs Barış Harekati'nden sonra uygulanan Amerikan ambargosu Türkiye'nin ekonomisinde yaşanan bunalımlara sebep olmuştur.

IV. BÖLÜM

Bugün

Türkiye 1980 sonrasında da, başlardaki bazı sıkıntılara rağmen batı ile ilişkilerin ağırlıkta olduğu geleneksel dış siyasetini sürdürdü. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Ortaasya Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsız olarak ortaya çıkması, Türkiye'nin dış siyasetine yeni boyutlar kazandırdı.

Ulu Önder Atatürk'ün 29 Ekim 1933'te beyanatında "Bugün Sovyetler Birliği dostumuz, komşumuzdur, müttefikimizdir bugün bu dostluğa ihtiyacımız vardır fakat yarın ne olacağını kimse kestiremez, tıpkı Osmanlı gibi Avusturya - Macaristan gibi parçalanabilir ufalanabilir. Bugün elinde sımsıkı tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir, işte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, özü bir, inancı bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnızca o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprülerini sağlam tutarak. Dil bir köprüdür... İnanç bir köprüdür..."

"... Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz. Onların (Dış Türkler'in) bize yaklaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekli..." Atatürk bu sözleriyle 1930'lu yıllardan bu günleri görmesi ve bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin de millî menfaatleri ön planda tutarak Atatürk'ün bu görüşünü kendisine rehber alması gereklidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 yıllık sürecinde Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nden bugüne çok değişimler, gelişmeler olmuştur. Önemli olan Türkiye Cumhuriyeti'nin hangi koşullarda kurulduğu, nelerden geldiği, hangi badireler atlattığı bilinmeli ve günümüz koşullarında değerlendirilmemesidir. Bu uğurda pek çok fedakârlık yapan Mustafa Kemal ATATÜRK'ün ve onun Türk halkına hediye ettiği cumhuriyete

sahip çıkmalı, Atatürk İlkeleri ışığında Türk gençliği olarak Cumhuriyeti ve Cumhuriyet müesseselerini 21. yüzyıla taşımalyız. Çağımız bilgi ve teknoloji çağıdır bundan faydalanmada bizim en önemli zorunluluğumuzdur.

A- Atatürkçü Açıdan Bilimsel Düzeyimize Bir Bakış

76 yıllık süre içinde bilimde ve çağdaşlaşmada ulaştığımız düzeye Atatürkçü açıdan bakalım. Bu plana göre önce;

1. Toplumun gelenekçilik tutumunu değiştirecek uygun kural ve kurumlar yerleştirilecek,

2. Yıkılanın geriye gelmesi önlenerek ve yapılanın korunmasını sağlayacak biçimde bir eğitim sistemi oluşturacaktı. Eğitimin temeli de düşünce, vicdan ve bilim özgürlüğüne dayanacaktı³³.

Ortaya attığı ulusal - lâik ve pozitif eğitim ilkeleri doğrultusunda, fen öğretimine büyük bir önem verildi. ATATÜRK'ün önyak olduğu 1933 üniversite reformunda üniversitelerimizin, Batı'nın araştırma geleneklerine ayak uydurmaları öngörülüyordu³⁴.

İslâm ülkeleri içinde en önemli yeri işgal edebiliyorsa, bağımsızlığına yeni kavuşmuş tüm Orta Asya Türk Cumhuriyetleri kendilerine bizi örnek alabiliyorsa, tüm bunları Atatürkçü çağdaşlaşma modeline borçludur³⁵.

Bilgi hızla artmakta ve her yedi yılda ikiye katlanmaktadır. Ne var ki, dünya üretilen bilgi ve teknoloji gerçek buluşlar ve yaratıcılık 5-6 ülkenin tekelindedir. 1994 yılı verilerine göre, GSMH'den araştırmaya ayrılan pay ABD'de % 2.77, Japonya'da % 3.07, Fransa'da % 2.42, Yunanistan'da %

33 Prof. Dr. Süleyman BOZDEMİR, "Atatürkçü Açıdan Bilimsel Düzeyimize Bir Bakış" Atatürk Haftası Armağanı Sayfa 6.

34 A.g.e.s. 6.

35 A.g.e.s. 7.

0.47 ve Türkiye'de % 0.47'dir. Onbin çalışan kişiye düşen araştırmacı sayısı ABD'de 76, Japonya'da 91, Fransa'da 51, Yunanistan'da 14 ve Türkiye'de 6'dır³⁶.

Atatürk "Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak" gibi büyük bir hedef koymuştur. Her şeye rağmen bu yolda küçümsenmeyecek bir mesafe aldığımızı kabul etmeliyiz³⁷.

Çağdaş dünyayı yakalamanın ve ona ayak uydurmanın şartı, toplumsal hayatın bilim alanlarını ilgilendiren tüm müesseseleri millet ve toplum adına sürekli kılmak ve bunu devam ettirecek lâik ve bilimsel beyinler yetiştirmek bizim en önemli vazifemizdir.

B- Çağdaş Uygarlık Düzeyine Ulaşmamız İçin;

1. Devletin millî bir bilim politikası olmalıdır.
2. Bilimcilerimiz çağdaş standartlara göre yetiştirilmelidir.
3. Üniversitelerimizde çağdaş ölçütlere uygun eğitim ve öğretim yapılmalıdır.
4. Bilimsel araştırmalara ayrılan ödenekler artırılmalı ve eldeki olanakların çarçur edilmeleri önlenmelidir. Üniversiteler kendi kaynaklarını yaratacak olanaklara kavuşturulmalı, özel sektörün de AR-GE'ye katkıda bulunması sağlanmalıdır³⁸.

Bilim politikası uygulayacak ekonomik ve siyasi iradeye sahip olduğumuz henüz söylenemez. Üniversitelerin özleştirilememesi ve öğretim üyeliğinin daha çekici hale getirilmemesi, kötü idare edilmeleri, uzun süreli dışarı öğrenci gönderilmesinin bir başka sakıncası da bu öğ-

36 A.g.e.s. 7.

37 A.g.e.s. 7.

38 Prof. Dr. Süleyman BOZDEMİR, "Atatürkçü Açıdan Bilimsel Düzeyimize Bir Bakış" Atatürk Haftası Armağanı Sayfa 7.

rencilerle birlikte, onları yetiştirmek için yaklaşık 20 yıl boyunca harcanmış emek ve maddi kaynaklar da bir ölçüde heba olmaktadır³⁹.

Bilim evrenseldi ama İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlı bir kutuplaşma ve ardından da uluslaşma sürecine giren dünyamızda, bilim ve teknoloji belli ülkelerin tekeline girdi. Bu yüzden özkaynaklarımızı çok iyi değerlendirmek zorundayız. Batı hayranlığına bir son verip bizim de Batılı bir ülke olma zamanımızın çoktan geldiğini kabul etmeliyiz. Bu ülkenin her ferdine onun vatandaşı olmanın gurununu yaşatmalıyız ve ülkesine hizmet etme aşkı ile dolu insanlar olarak yetiştirmeliyiz⁴⁰.

Bilime yapacağımız yatırımla geleceğimizi kurtardığımızı unutmamalıyız. İşte o zaman çağdaş uygarlık seviyesine ulaşabiliriz. Ülkemizde ATATÜRK'ün eğitim kültür ve bilim alanında düşündüğü reformların bütünü içinde değerlendirmelidir. 1924'de öğretimin birliği 1928'de Harf, 1932 Dil ve 1936'da ilköğretimin yaygınlaştırılması gibi atılımların reformist atılımların genel anlamları ile tam bir bütün oluşturduğu görülür⁴¹.

Bunların eğitim, kültür ve bilimle batılılaşmasını amaçlayan büyük bir planın birbirini tamamlayan zincirleme halkaları niteliği taşıdıkları açıkça anlaşılır. Atatürk her türlü ön yargılardan arındırılmış bir Türkiye yaratmak ve Türk ulusunu çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmak için her konuda aklın ve bilimin öncülüğünü benimsemiş ve akla ve bilime dayanmayan köhnemiş ne varsa hepsini yenileri ile değiştirmeye 76 yıllık bir süre içinde büyük ilerlemelerin olduğunu görüyoruz. Tam bağımsız bir ülke olabilmemiz için son on yıl içinde 43. sıradan 34. sıraya çıkabilmiş olması sevindirici olmakla beraber Üniversitelerimizin bugün görünen peşışan durumu toplum düzeyinde üzüntülere neden olmuştur⁴².

39 A.g.e.s. 8.

40 A.g.e.s. 8.

41 A.g.e.s. 8.

42 Prof. Dr. Süleyman BOZDEMİR, "Atatürkçü Açıdan Bilimsel Düzeyimize Bir Bakış" Atatürk Haftası Armağanı Sayfa 11.

1. Ulusu bilinçli birbirini anlayan birbirini seven, ülkeye bağlı bir halk kitlesi biçiminde örgütlendirmek.

2. Kültür, ülkü amaç birliğini güçlendirerek toplumsallaşmayı sağlamak.

3. Ulusal benliği oluşturan, ulusal ruhu biçimlendiren, güçlendiren kültür öğelerini ortaya çıkartıp geliştirmek.

4. Köylü ile kentli, köylü ile aydınlar arasındaki ilişkileri düzenleyip arttıracak köycülük çalışmalarını yapmak⁴³.

Atatürk yaptıklarının tamamını genç kuşaklara emanet etmiştir. O'nun için genç kuşak, değişimi, ilerlemeyi, dinamik olmayı temsil etmektedir.

Atatürk çağdaş Türkiye'nin ileriye gitmesini ve bunun var olmak için şart olduğunu şöyle açıklıyor; "Artık duramayız, sürekli ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyiz. Çünkü ileriye gitmeye mecburuz. Millet açıkça bilmelidir medeniyet öyle kuvvetli bir ateştir ki ona kayıtsız olanları yakar ve mahveder"⁴⁴.

Herşeyin insan için yapıldığını ve insan sayesinde amaca ulaşabileceğini kabul etmeliyiz⁴⁵.

43 Dr. Hüseyin YILDIRIM, "Atatürkçülüğün Toplumsal Kaleleri" Atatürk Haftası Armağanı Sayfa 13.

44 (Kr. Plt. Tğm. Gürsel KANCA, "Atatürk ve Çağdaşlaşma" Atatürk Haftası Armağanı Dergisi Sayfa 20)

45 (Top. Ütğm. Muhammet AKAN, "ATATÜRKÇÜLÜKTE ÇAĞDAŞ DÜŞÜNCE" Atatürk Haftası Armağanı Dergisi Sayfa 41)

V. BÖLÜM

GELECEĞE HAZIRLIK

Birleşmiş Milletlerin Ekonomik ve Sosyal Bölümü'nün 1993 yılında yayınladığı raporu bu dünyanın bir parçası olan Türkiye için de şüphesiz bir anlam taşır.

A- İyiye Doğru İşaretler

1. Çevre bilinci hızla artıyor ve çareler uygulanıyor.
2. Okumada artış görülüyor. (Eser sayısı 1970'ten beri bir katına çıktı.) Ya Türkiye'de?
3. Gelir dağılımı yer yer düzeliyor.
4. Afrika hariç; çocuk ölümleri azalıyor.
5. Sağlıkta Tekno-Tıp hamle üstüne hamle yapıyor.
6. Eğitimde reformlar hızlanıyor (Türkiye'de sekiz yıllık eğitim)
7. Hayat şartları -maddi yönden- pek çok yerde iyileşiyor.

B- Kötüye Doğru İşaretler

1. Nüfus artışı ve nüfus artışının sınırlanması gibi iki zıt gelişme (a) dünya nüfusu 2025'e 8.5 milyara ulaşacak; (b) Köyden kente ve başka ülkelere göçler atmakta; (c) Nüfus artışları oluşan milletlerde yaşlı kesim kabarmakta "altın çocuk"ların doğuma oranları düşmekte.

2. Çevre bilincinin güçlenmesine rağmen üretim tüketim çarpıklığı, aşırı sanayileşme ve yer yer nüfuslarının çok fazla ve çok hızlı artışı, altından kalkılamayacak ihtimalini getiriyor.

3. İşsizlik dünyanın her ülkesinde tırmanma gösteriyor. Otomasyon ve yeni teknolojiler bunu daha da hızlandıracağına benziyor.

4. Açlık ve kıtlık Afrika'da ve Asya'da kronikleşiyor. (550 milyon kronik aç mevcut, Türkiye'de eksik beslenme mevcut).

5. Sağlık sorunları yer yer ve konu konu kontrol edilemez hale geliyor. Tüberkülozdan 10 yılda 30 milyon kişi ölmüştür. AIDS'den 2010'lara kadar milyonlarca insan hayatını kaybedecek. Kolera ve Malaria salgınları daha sık sık patlak veriyor.

6. Uyuşturucu, alkol, sigara tüketimi çok hızlı artıyor.

7. Konut eksikliği kalkınmamış ülkelerde büyük boyutlara ulaşmakta,

8. Mali krizler özellikle sosyal hizmetleri etkiliyor. Yaşlanan nüfusun ilerlemiş ülkeler, altından kalkamayacakları emekli yükünü çözemez hale geliyorlar.

9. Etnik akımlar klasik millet devlet yapısını sarsıyor. Dünya nüfusunun % 17'sini (915 milyon nüfusu) oluşturan etnikler, Prof. Guss'ün 1989'da yayınlanan "Minorities of Risk" araştırmalarına göre son bir kaç yıl içerisinde 233 siyasi eylem gerçekleştirilmiştir.

10. İyi olarak başlayan "çoğulculuk" akımı dengesini kaybedip, aşırı kutuplaşmalara ve buradan da çatışmalara yöneliyor. Şiddet ve terör artmaktadır.

C- Belirsiz İşaretler

1. Teknolojinin bundan sonraki etkisi "infotek" –yani "bilgi/haber teknolojisi"– ve "biotek"– yani biyolojiye, genlere dayalı teknoloji olacak. 1994'de yayınlanan bir araştırma ("Fast Forward").

Biotek'in 2020 yılında sosyal etki bakımından, elektronik alanının toplamının etkisiyle başbaşa geleceğini tahmin ediyor.

2. Özelleştirmelerin süreceği, sosyal sigortaların da özelleşeceği ve devletin giderek üretimden elini eteğini çekeceği anlaşılıyor.

3. Büyük Dünya savaşları yerine bölgesel savaşlar geleceğin "normu" gibi gözüküyor.

Sonuç olarak 21. yy. dünyası daha kalabalık, daha kirli, ekonomik ve ekolojik dengesi bozuk olacak, şiddetli bölünmelerle sarsılacak ve genelde daha fakir olacağız.

Stres noktaları; dinler arası ilişkiler, ekonomi, nüfus, tabii kaynaklar çevre ve güvenlik,

Kritik konular; nüfus ve temel ihtiyaçlar, azalacak ekilebilir alanlar, biyolojik zenginliğin kaybı, enerji çıkmazı, havada zehirli gazların çoğalması, ozon tabakasındaki deliğin büyümesi, fakirlik, şiddet...

Bu olumsuzlukların Türkiye'yi de etkileyeceği-etkilediği bellidir. Şu halde kesin planlar geliştirip şimdiden önlemler alınmalıdır⁴⁶.

Güçlü bir iletişime sahip olmayan ülkelerin veya iletişim çağında önderlik yapmayan ülkelerin yarın öbür gün orta büyüklükteki güç olma şansını bile kaybedeceklerdir⁴⁷.

46 R. OĞUZ TÜRKKAN, "Geleceğe Hazırlık Bilimi" Yeni Türkiye Dergisi, S. 2, s. 10-11-12, 1995, Ankara.

47 M. ERİŞ, "Yeni Dünya Düzeni" Yeni Türkiye Dergisi, S, I, s. 28, 1994, Ankara.

VI. BÖLÜM

SONUÇ

Atatürk devrimlerinin başlangıcında Türkiye'nin durumunu ekonomik özelliklerini, sanayi kuruluşlarını, nüfusunun bileşimini, toplumdaki düşünsel farklılığı ve devrimin karşı karşıya bulunduğu iç ve dış sakıncaları da bilmek yararlı olacaktır. Zannediyorum bu gün bazı sıkıntılarımızın kökeninde bu varoluş sürecinin merhalelerinin layıkı ile bilinmemesi yatmakta. Tarihe "Çanakkale Geçilmez" yazdıran yazarın adı. Mustafa Kemal'di. Toplumumuza, 9 ayda 250.000 insanı Çanakkale'de nasıl kaybettiğimizi anlatamadık. Bu rakamın korkunçluğunu, insanlarımızın ne tür fedakârlıklarla bizlere bu ülkeyi bıraktıklarını anlatamadık. İstiklâl Savaşı'nın bedelini ödeyen nesillerden layıkı ile faydalanamadık. İletişim ve bilgi toplumunda yaşamın nimetlerinden istifade edemedik. Amerika tarihini Vietnam Savaşı'nı, Avrupa tarihini, bu toplumların her türlü sosyal dinamiklerini, dengelerini bütün ayrıntıları ile öğrenirken kendi İnkılâbımızı –ki hepimizin onda kendine ait parçalar veya kendinden bir parçalar veya kendinden bir şeyler görebilecekken– ne yazık ki bilmiyoruz. Nutuk'u okumamış, geçmişimizin bütün olaylarına vakıf olmamış entellektüellerimiz, geleceğin inşasını (geçmişimizden kopuk) yaptıklarını nasıl söyleyebiliyorlar?

Atatürk, bütün yatırımını insan için insanlarına yaptı. Herşey bu uğurda bir araçtı. Yaptığı hiç bir şey tek başına bir amaç değil, bütünü anlamlı parçalarıdır. Herhangi bir İnkılâbın yalnız ve kendine bakan bir yönü olmadığı gibi bütünden farklı bir payda da almamıştır. Böylesi fazla anlamlı da olmaz zaten.

Atatürk'ün kurduğu Milliyetçi, Lâik, Halkçı, Devletçi, İnkılâpçı, Demokratik Cumhuriyet ilelebet yaşayacaktır.